

2

EU OG SIKKERHED

★	FÆLLES UDENRIGS- OG SIKKERHEDSPOLITIK	3
	Amsterdam-traktaten.....	4
	Den fælles strategi	4
	Hr. FUSP.....	4
	Europæisk sikkerhedsstrategi	4
★	DEN EUROPÆISKE SIKKERHEDS- OG FORSVARSPOLITIK	6
	Amsterdam-traktaten.....	6
	EU-missioner.....	6
	EU – selvstændig aktør	7
	Tæt samarbejde med NATO	7
	FUSP og ESFP - Baggrund og problemer	8
	Krige på Balkan	8
	EU - konflikthåndtering	8
	Tale med én stemme	8
	Politisk Union?.....	8
	Uenighed	8
★	RETLIGE OG INDRE ANLIGGENDER	10
	“Et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed for alle”	10
	Åbne grænser.....	10
	Fire hovedområder	11
	Grundlæggende rettigheder	12
	Fælles arrestordre	12
	Asyl- og indvandringspolitik	12
	Europol	12
	Partnerlande.....	12
	EU’s terrorbekæmpelse.....	14
	Terror på dagsordenen.....	14
	Anti-terrorsamarbejde.....	14
	Fokusområder	14
	Anti-terrorkoordinator	15
	Joint Situation Center.....	15
	Bagvedliggende årsager	15
	Samarbejde med andre	15
	Europas indre trussel	15
	Effektiv terrorbekæmpelse?.....	16
★	DET DANSKE FORSVARFORBEHOLD	17
★	DANMARKS RETLIGE FORBEHOLD	18

★ DEFINITIONER.....	19
Globalisering:	19
Interdependens:	19
Multilateralisme:	20
★ DISKUSSION OG DEBAT.....	21
FRANKRIG OG STORBRIANNIEN	21
Frankrig	21
Stormagtsdrømme	21
Holde Tyskland nede.....	22
Europæisk forsvarssamarbejde	22
Storbritannien.....	23
Skeptiske briter	23
Forskellige europæere	23
Øboere	23
Frankrig og Storbritannien – fælles forslag.....	24
Hvorfor egen udrykningsstyrke?.....	24
Enighed i Europa?	24
Diskussionsspørgsmål	24
EU OG RUSLAND	25
Naboer	25
Vigtig sikkerhedspartner.....	25
Begrænset samarbejde	25
EU og SNG-landene	25
Nye EU-kandidatlande?	26
Rusland – trussel?	26
Diskussionsspørgsmål:	26
EUROPA OG USA	28
Amerikas Forende Stater	28
Den Europæiske Union	28
Føderation overfor Union	28
Fælles sikkerhedsinteresser.....	29
Atlantiske forskelle?.....	31
Krig mod terror?	31
Bagvedliggende årsager?.....	32
Ulandsbistand som middel?.....	32
Hvorfor terrorisme?	32
Multilateralisme overfor unilateralisme?.....	34
Forskellige samfund	34
Fælles interesser?	34
Diskussionsspørgsmål:	35
Diskussions- bonus.....	36

★ FÆLLES UDENRIGS- OG SIKKERHEDSPOLITIK

FUSP

DIAS 3

Siden Maastricht-traktaten trådte i kraft i 1993 har EU haft en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP).

Efter to ambitiøse, men fejlslagne forsøg i 1950'erne og 1960'erne på at etablere en fælles europæisk forsvarspolitik (henholdsvis Pléven- og Forchet-planen) har den gradvise overførsel af beføjelser vist sig at være en mere effektiv løsning. Dette er sket i form af Det Europæiske Politiske Samarbejde (EPS), som uformelt blev lanceret i 1970. Siden da er der lagt to vigtige grundsten til udviklingen af en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik: Traktaten om Den Europæiske Union (**Maastricht-traktaten, 1993**), som indførte den anden søjle i EU, og **Amsterdam-traktaten (1999)**, som styrkede instrumenterne og procedurerne i beslutningsprocessen.

EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik bygger på et **mellemstatsligt samarbejde**, hvilket betyder, at de beslutninger, der vedtages, skal behandles i de nationale parlamenter, før de forpligter landene. I princippet skal **alle EU-lande være enige** i de beslutninger, der tages, men indenfor FUSP'en kan et land vælge at stå udenfor en vedtagelse, så det ikke forhindrer de andre lande i at indgå en aftale.

DIAS 4

Artikel 11 i Maastricht-traktaten indeholder de fem vigtigste mål:

- beskyttelse af Unionens fælles værdier og grundlæggende interesser
- styrkelse af Unionens sikkerhed
- bevarelse af freden og styrkelse af den internationale sikkerhed
- fremme af det internationale samarbejde
- udvikling og befæstelse af demokratiet og retsstatsprincippet samt respekt for menneskerettighederne.

Amsterdam-traktaten

Med Amsterdam-traktaten blev FUSP-bestemmelserne revideret. Her indførtes et nyt udenrigspolitisk instrument, som supplerer de fælles aktioner og de fælles holdninger: Den fælles strategi.

Den fælles strategi

Det Europæiske Råd bliver enige om den fælles strategi på de områder, hvor medlemsstaterne har vigtige fælles interesser. Den fælles strategi definerer aktionernes mål og varighed samt de midler, som Unionen og medlemsstaterne skal levere. Den fælles strategi er derfor den generelle ramme om aktionerne indenfor EU's tre søjler, som sikrer, at der er sammenhæng i den eksterne politik, og som giver Rådet mulighed for at gennemføre strategien gennem fælles aktioner og fælles holdninger vedtaget ved kvalificeret flertal.

Hr. FUSP

Med Amsterdam-traktaten blev det som noget nyt bestemt, at der skulle udnævnes 'En højtstående repræsentant' for FUSP'en (Hr. FUSP) for fem år ad gangen. Dette var en vigtig afgørelse, der bidrog til at øge EU's udenrigspolitiske effektivitet og synlighed. Javier Solana har været højtstående repræsentant siden den 18. oktober 1999. Han blev i 2004 genvalgt for de næste fem år.

Hr. eller Fru FUSP er talsmand/kvinde for EU's udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Ved at oprette stillingen som Den Højtstående Repræsentant for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik har EU forsøgt at profilere sig internationalt.

Hr. FUSP assisterer Rådet i udenrigspolitiske sager gennem deltagelse i formulering, forberedelse og implementering af europæiske beslutninger. Han handler på vegne af Rådet, når han taler med andre ikke EU institutioner eller lande. Solana er også generalsekretær for Ministerrådet.

Hr. FUSP har et stort administrativt apparat til sin rådighed, bl.a. et politisk udvalg, der forestår undersøgelser og varsling af krisituationer, et udenrigs- og sikkerhedspolitisk udvalg og et militærudvalg.

Nice-traktaten, der trådte i kraft den 1. februar 2003, indeholdt nye FUSP-bestemmelser. Her øgedes navnlig antallet af områder, hvor beslutninger kan tages med kvalificeret flertal, og Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité's rolle i krisestyringsoperationer styrkedes.

Europæisk sikkerhedsstrategi

EU's første Europæiske Sikkerhedsstrategi – "Et sikkert Europa i en bedre Verden" – blev vedtaget af stats- og regeringscheferne på det Europæiske Råds møde i Bruxelles i december 2003. Strategien markerer et stort skridt fremad i FUSP-samarbejdet. Strategien udgør en overordnet ramme for EU's Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik.

Henvisninger

EU: www.europa.eu

Den fælles strategi: <http://europa.eu/scadplus/leg/da/lvb/r00001.htm#a19004>
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.ASP?lang=da>

"*Et sikkert Europa i en bedre verden*", Europæisk Sikkerhedsstrategi, Bruxelles, december 2003,

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIDA.pdf>

★ DEN EUROPÆISKE SIKKERHEDS- OG FORSVARSPOLITIK

ESFP

DIAS 6

Amsterdam-traktaten

Med Amsterdam-traktaten fik EU også en europæisk sikkerheds- og forsvarspolitik (ESFP), som er en del af FUSP'en.

1. maj 1999 trådte Amsterdam-traktaten i kraft. Med denne traktat blev WEU's* såkaldte **Petersberg-opgaver** fra 1992 overført til EU. Disse opgaver er humanitære og redningsopgaver, fredsbevarende, fredsskabende, krisehåndterings- og miljøbeskyttelsesopgaver. Det europæiske råd havde aftalt at give EU midlerne og ressourcerne til at kunne implementere EU's fælles sikkerheds- og forsvarspolitik. Dette var et skift i udviklingen af et europæisk forsvar.

*WEU: Den Vesteuropæiske Union er fra 1948. WEU's opgaver med at sikre det europæiske område er nu stort set overtaget af EU. WEU er blevet en del af EU.

www.weu.int

<http://en.wikipedia.org/wiki/WEU>

Det Europæiske Råd bestemte, at: *"EU skal have kapacitet til selvstændig handling, som bakkes op af troværdige **militære styrker**, midler til at beslutte at anvende dem og vilje til at gøre det som reaktion på internationale kriser, uden at dette anfægter NATO's aktioner". ("117 spørgsmål og svar om EU 2". s. 157)*

Med Amsterdam-traktaten blev det altså nedskrevet, at ESFP'en skal være forenelig med den politik, der føres gennem NATO.

EU har siden bl.a. oprettet en fælles generalstab, en udenrigs- og sikkerhedspolitisk komité, en militærstab bestående af militærekspertes og et politikorps, der tæller 5000 mand. Derudover har EU besluttet at oprette en udrykningsstyrke (The Rapid Reaction Force) på 60.000 mand.

EU har også indvilget i at stille op til 5000 politifolk til rådighed til civile aspekter af krisestyringen, hvoraf 1000 skal kunne opstilles inden for en frist på 30 dage.

EU-missioner

De tre første ESFP missioner har fundet sted på **Balkan** i det tidligere Jugoslavien.

Den 1. januar 2003 afløste en politistyrke på 500 mand FN's internationale politistyrke i Bosnien-Hercegovina. Missionen skulle i løbet af tre år bistå og uddanne det lokale politi.

Senere i 2003 afløstes en NATO-styrke i Makedonien af en EU-militærstyrke og derefter af en EU-politistyrke, som stadig er på stedet.

I december 2004 afløste en EU-militærstyrke (EUFOR) den NATO-ledede sikkerhedsstyrke (SFOR) i Bosnien-Hercegovina.

I juni 2003 udførte EU en militær mission i Ituri, som er en region i den nordøstlige del af Den demokratiske republik Congo i **Afrika**. Sikkerhedsrådet i FN havde efterspurgt en fredsbevarende aktion, og målet for EU var at undgå en stor humanitær og civil krise i regionen. Operation Artemis, som denne mission hed, skulle forsøge at stabilisere sikkerhedssituationen og forbedre de humanitære forhold i Bunia, som er hovedstaden i Ituri.

EU – selvstændig aktør

På det sikkerhedspolitiske område har EU fået en større rolle som selvstændig aktør med militære styrker i både fredsbevarende og krisestyring opgaver. EU sendte i juni 2006 1500 mand til hovedstaden Kinshasa i Den Demokratiske Republik Congo for at støtte det første demokratiske valg i landet.

Tæt samarbejde med NATO

EU arbejder tæt sammen med NATO, for at de to organisationer kan supplere hinanden i arbejdet for sikkerhed i Europa. NATO er stadig den organisation, der med USA's militær sikrer den europæiske territoriale sikkerhed. Territorialforsvar har EU ikke midlerne eller samarbejdsevnerne til, men umiddelbart er der heller ingen direkte trussel mod de europæiske landegrænser.

FUSP og ESFP - Baggrund og problemer

DIAS 7

Krige på Balkan

I 1990'erne hærgede krigen i det tidligere Jugoslavien, og EU prøvede forgæves at mægle imellem parterne. Europa havde ingen militær kapacitet til at gribe ind, og EU landene måtte deltage igennem FN's fredsbevarende styrker og senere som en del af den amerikansk-ledede NATO-indsats i Bosnien-Hercegovina, Kosovo og Makedonien (Den Tidligere Jugoslaviske Republik).

EU - konflikthåndtering

Dette var en af grundene til, at EU for alvor kom i gang med sikkerheds- og forsvarssamarbejdet. Målet var, at EU fik de nødvendige midler og den nødvendige kapacitet til at kunne håndtere kriser og konflikter på europæisk område. Både de europæiske lande og amerikanerne anså det for rimeligt, at EU fik redskaber til at gribe ind i konflikter på europæisk område.

Tale med én stemme

EU skulle altså have en militær kapacitet til at håndtere konfliktsituationer, da det blev anset som vigtigt, at EU's store økonomiske magt blev balanceret med en stærk udenrigs- og sikkerhedspolitisk rolle på verdensscenen.

Hvis EU skal have en udenrigspolitisk indflydelse, der svarer til den magt EU har på den økonomiske scene, er det nødvendigt, at EU kan tale med én stemme. Derfor blev først den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik sat i gang og derefter den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik, så EU har militære kapaciteter og fælles politikker på sikkerheds- og forsvarsområdet. Men selvom EU nu både har FUSP og ESFP, taler EU dog ikke med én stemme.

Politisk Union?

EU er med FUSP og ESFP i gang med at skabe en politisk dimension, der lægges oven i unionens internationale rolle som en af de vigtigste handelsmæssige og økonomiske magter. Men der er stadig lang vej, før omfanget af denne politiske dimension bliver klart. Selv om medlemslandenes regeringer har forpligtet sig til at gøre den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik til en succes, har de undertiden svært ved i EU-solidaritetens navn at ændre deres egen nationale politik vedrørende et bestemt land eller en bestemt region.

Uenighed

Der er langt fra fuld enighed blandt EU-landene om sikkerhedspolitiske spørgsmål. Dette så man meget tydeligt op til Irak-krigen, hvor Europa blev delt mellem de, der støttede USA (f.eks. Danmark, Storbritannien, Polen og Spanien), og de lande, der var imod krigen (f.eks. Tyskland, Frankrig, Belgien og Sverige). EU taler ikke med én

stemme, og spørgsmålet er, hvordan det europæiske samarbejde vil udvikle sig. Men på trods af uenighed, er EU fortsat den organisation, der sikrer fred, fællesskab og velfærd i Europa.

Henvisninger

Europa-Kommissionen: *"EU – en medspiller på verdensscenen"*, 2005, Luxembourg (downloades på: europa.eu.int/comm/publications/)

Folketingets EU-Oplysning: *"117 spørgsmål og svar om EU 2"*, oktober 2004

Folketingets EU-Oplysning: EU FAKTA: *"EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik"*, november 2004, Nr. 17

EU: http://europa.eu/pol/cfsp/index_da.htm

<http://europa.eu/scadplus/leg/da/s05002.htm>

Udenrigsministeriets hjemmeside:

<http://www.um.dk/da/menu/EU/EUIVerden/>

★ RETLIGE OG INDRE ANLIGGENDER

RIA

DIAS 8

“Et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed for alle”

EU (EF) - landene har siden 1970'erne samarbejdet om retlige og indre anliggender. RIA-samarbejdet har gradvist udviklet sig fra et mellemstatsligt til et 'fællesskabsretligt' samarbejde, dvs. at dele af RIA er overstatsligt.

EU's politik for retlige og indre anliggender (RIA) har et mål om at skabe:

“Et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed for alle”

Åbne grænser

EU har med det indre marked skabt et område med åbne grænser. Åbne grænser er både en fordel og en udfordring for EU-landene. De åbne grænser giver mulighed for, at mennesker og varer kan bevæge sig frit på tværs af grænserne, men det bliver samtidig sværere at kontrollere kriminalitetens bevægelser over grænserne. Der er brug for styrket samarbejde især pga. det øgede pres på grænserne udefra. Organiseret kriminalitet, terrortruslen og illegal indvandring er med til at skabe et **behov for fælles politikker** på områder omkring kontrol af de ydre grænser, fælles kriminalitetsbekæmpelse og sikkerhedsforanstaltninger.

Fire hovedområder

I 1999 i Finland blev regeringslederne enige om "etableringen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed" som det tredje store EU-projekt efter det indre marked og ØMU'en.

Der blev arbejdet **med fire hovedområder:**

- **En fælles asyl- og indvandringspolitik.**
- **Etableringen af et europæisk retligt område.**
- **Bekæmpelse af kriminalitet på EU-plan.**
- **En stærkere koordinering af retlige og indre anliggender med EU's udenrigspolitik.**

Grundlæggende rettigheder

Den Europæiske Union har fra begyndelsen været baseret på respekten for menneskerettigheder, demokratiske institutioner og retssikkerhed. Disse principper er skrevet ind i Chartret om grundlæggende rettigheder, som i et enkelt dokument samler alle de personlige, borgerlige, politiske, økonomiske og sociale rettigheder, som unionsborgerne har. Chartret, som blev vedtaget i 2000, opdaterer de eksisterende rettigheder og behandler nye emner, som er opstået som følge af teknologiske fremskridt såsom bioetik og databeskyttelse.

Fælles arrestordre

Inden for EU kan borgerne rejse frit, og for at sikre at ingen mister rettigheder eller forsøger at slippe uden om retssystemet, er det vigtigt, at medlemsstaterne samarbejder tæt omkring de nationale retssystemer, så straffesager og civile retlige sager i et land også håndhæves i andre lande. EU har fået en fælles arrestordre, så langvarige sager om udlevering af mistænkte eller dømte kriminelle kan undgås.

Asyl- og indvandringspolitik

Der er lavet fælles regler for asyl- og indvandringspolitikken, og der er sat hårdt ind overfor illegale indvandrere. Samtidig arbejder EU tæt sammen med de lande, hvor de fleste indvandrere kommer fra, for at fremme respekten for menneskerettighederne, demokrati og økonomisk udvikling, så menneskene der kan få bedre fremtidsudsigter.

Europol

Sikkerhed for borgerne har en central plads, og EU gør med Den Europæiske Politienhed (Europol) et stort arbejde med at indsamle informationer om kriminelle netværk og operationer. Politisamarbejdet omfatter bl.a. operativt samarbejde vedrørende forebyggelse, afsløring og efterforskning af kriminelle handlinger, samarbejde om udveksling og analyse af relevante oplysninger vedrørende kriminalitet, uddannelsesmæssigt samarbejde og samarbejde mellem forbindelsesofficerer.

Partnerlande

EU arbejder også med partnerlande, navnlig USA, Rusland og landene i Middelhavsregionen, såvel som med internationale organer, som f.eks. FN's Højkommissariat for Flygtninge (UNHCR), om at udarbejde politikker og gennemføre foranstaltninger, der skal styrke EU's område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Henvisninger

Europa-Kommissionen: *"Sikkerhed i Europa"* - En introduktion til EU samarbejdet, december 2004, Publikationskontoret -

Kommissionen: www.europa-kommissionen.dk

RIA: http://europa.eu/pol/justice/overview_da.htm

Udenrigsministeriets hjemmeside:

<http://www.um.dk/da/menu/EU/IndreSikkerhed/RetligeOgIndreAnliggender/>

EU's terrorbekæmpelse

DIAS 11

Terror på dagsordenen

Terrorbekæmpelse er for alvor kommet på den internationale dagsorden efter 11. september 2001, bombeangrebene i Madrid i 2004 og i London i 2005.

Anti-terrorsamarbejde

Efter 11. september kom der gang i EU's anti-terrorsamarbejde. I EU blev man enige om en fælles definition af terror, en fælles liste over terroristgrupper og terrorister, en harmonisering af strafferammerne, indgreb mod finansiering af terror og en koordinering af de enkelte medlemslandes anti-terrorindsats.

I 2004 fik EU en fælles arrestordre, så personer kan udleveres fra ét EU-lands myndigheder til et andet lands myndigheder.

EU arbejder på flere fronter i kampen mod terrorisme f.eks. ved at sætte standarder og tjekke overholdelsen af disse for sikkerheden i lufthavne og havne. Der er samarbejde omkring opklaring af organiseret kriminalitet; efterretningstjenester og politi arbejder sammen, og der afholdes kurser i terrorbekæmpelse.

Fokusområder

EU har forskellige fokusområder bl.a. at:

- undgå at mennesker bliver terrorister ved at **håndtere bagvedliggende årsager**, som kan lede til radikaliserings og rekruttering i Europa og internationalt.
- **beskytte borgere og infrastruktur** og reducere vores sårbarhed overfor angreb, samt bedre sikring af grænser, transport og kritisk infrastruktur (f.eks. atomkraftværker, el- og vand-forsyninger og kommunikationslinier).
- **stoppe og undgå terrorisme** ved at afsløre terroristnetværk og stoppe støtte til terrorvirksomhed.
- at sørge for at **kunne håndtere** og minimere konsekvenserne af **terrorangreb**.

Anti-terrorkoordinatør

EU's ministerråd har også udnævnt den hollandske politiker Gijs de Vries til at være anti-terrorkoordinatør. Han skal forsøge at koordinere de forskellige anti-terrorentiltag, der vedtages i EU-systemet og sikre, at medlemslandene implementerer EU's beslutninger på området.

Joint Situation Center

Den Højtstående Repræsentant/ Hr. FUSP Javier Solana har åbnet det såkaldte Joint Situation Center (SitCen), der samler efterretninger om trusselsbilledet i hvert land for at få mere viden om terrortruslen i Europa.

Bagvedliggende årsager

EU-landene lægger stor vægt på, at terrorbekæmpelsen i høj grad må fokusere på de bagvedliggende årsager til terrorisme. Målet er, at handelsaftaler og udviklingsbistand skal være med til at mindske fattigdom, som anses for at være en medvirkende årsag til radikaliserings og opbakning til terrornetværk.

Samarbejde med andre

EU har et tæt samarbejde med tredjelande, først og fremmest USA, da det anses som en forudsætning for en effektiv indsats mod terrorisme. Der er etableret en udvidet sikkerhedsdialog (Enhanced Security Dialogue) med USA, der bl.a. omfatter retshåndhævelse, transportsikkerhed og databeskyttelsesspørgsmål, ligesom der på EU-USA-topmødet i juni 2004 blev udsendt en fælles erklæring om terrorbekæmpelse, som bl.a. fokuserer på indsatsen mod terrorfinansiering.

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/81249.pdf

Europas indre trussel

Det diskuteres meget, hvordan man kan undgå terrorisme, og hvorfor den nye internationale terrorisme er blevet en stor trussel. Nogle analytikere mener, at Europa står overfor en indre fjende; idet man i mange europæiske lande har problemer med unge europæere med en anden etnisk og kulturel baggrund, der føler sig fremmedgjorte og frustrerede i de lande, de er voksede op i. Der er risiko for, at nogle af disse unge kan finde fællesskab og identitet i fundamentalistiske islamistiske grupper. Desværre er der en del unge anden eller tredje generation indvandrere, der ikke har et fast holdepunkt i en bestemt identitet, da de hverken føler sig som f.eks. tyrkere, afrikanere, pakistanere eller irakere, men heller ikke som f.eks. franskmænd, tyskere eller danskere. Derfor finder nogle et holdepunkt i Islam, hvor de ekstremistiske grupper kan virke tiltrækkende og spændende. Nogle nyfundamentalistiske muslimer vender sig imod de vestlige, demokratiske samfund. Terrornetværket al-Qaeda og dets leder Osama bin Laden leverer i visse tilfælde, om ikke strategisk støtte, så i hvert fald ideologisk støtte til mindre grupper rundt omkring i Europa på tværs af nationale grænser. Disse grupper ses som en stor

udfordring for de europæiske lande, hvis efterretningstjenester og politi stadig er nationalt opdelt og har svært ved at arbejde sammen.

Effektiv terrorbekæmpelse?

EU's terrorbekæmpelse ser meget omfattende ud på papiret, men den reelle indsats ligger i hænderne på de nationale myndigheder. EU's terrorindsats er baseret på mellemstatsligt samarbejde, hvilket betyder, at EU kun kan handle, når alle EU-medlemslandene er enige. Hvor stor en indflydelse EU skal have på de relevante områder og politikker, er der stor uenighed om i EU. Lande som Storbritannien, Holland og Danmark, som til tider kaldes "atlantikerne" ønsker ikke mere magt til EU gennem f.eks. flertalsbeslutninger. De foretrækker det mellemstatslige samarbejde. Frankrig og Belgien er i spidsen for en gruppe, der kaldes "europæerne". Denne gruppe går ind for, at EU skal udvikle en selvstændig sikkerheds- og forsvarspolitik, som er uafhængig af USA.

Kompromisset mellem disse to grupper er blevet, at EU's militære indsats skal være forebyggende ved at bidrage til stabilitet i svage eller fejlslagne stater, som terroristnetværk ellers kunne bruge som base.

EU's militære indsatser, som de er defineret af Petersberg-opgaverne, indeholder den slags indsatser: fælles aktioner på nedrustningsområdet, humanitære opgaver og redningsopgaver. Hertil kommer rådgivnings- og bistandsopgaver på det militære område, konfliktforebyggende og fredsbevarende opgaver og kampstyrkers opgaver i forbindelse med krisestyring, herunder fredsskabelse og postkonflikt-stabiliseringsoperationer. Alle disse opgaver kan bidrage til bekæmpelse af terrorisme, dette gælder også den støtte, som ydes tredjelande til bekæmpelse af terrorisme på deres område.

EU's terrorbekæmpelse handler altså mest om at forebygge og håndtere terrorisme og ikke så meget om at føre militær krig mod terrorismen.

Danmark deltager på grund af forsvarsforbeholdet ikke i EU's militære opgaver.

Henvisninger

Dalgaard-Nielsen, Anja & Staun, Jørgen: *"Fælles front eller papirtiger – EU's kamp mod den nye terrorisme"*, EU's Dilemmaer: Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), www.diis.dk

EU: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=406&lang=da>
<http://europa.eu/scadplus/leg/da/s22008.htm>

Udenrigsministeriet:

<http://www.um.dk/da/menu/EU/IndreSikkerhed/Terrorbekampelse/>

★ DET DANSKE FORSVARSFORBEHOLD

DIAS 13

Det danske forbehold vedrørende forsvarssamarbejdet betyder, at **Danmark ikke deltager i udarbejdelsen og gennemførelsen af afgørelser og aktioner indenfor EU, som har indvirkning på forsvarsområdet**. Danmark vil dog ikke hindre udviklingen af et tættere samarbejde mellem medlemsstaterne på dette område.

Danmark deltager ikke i EU-ledede militære krisestyringsoperationer og deltager heller ikke i vedtagelsen af disse. Forbeholdet udelukker dog ikke Danmarks deltagelse i generelle drøftelser om styrkelse af europæisk krisestyring.

Med forfatningstraktaten ville søjlestrukturen bortfalde, hvilket ville betyde, at Danmark ikke ville kunne deltage i politisamarbejde og det retlige samarbejde i kriminalsager, der går fra at være mellemstatsligt til at blive overstatsligt samarbejde. Danmark har fået mulighed for at ændre forbeholdet til en "opt-in"-model, der også gælder for Storbritannien og Irland. Danmark vil på den måde få mulighed for at tilslutte sig de enkelte retsakter fra gang til gang på overstatsligt grundlag.

Fredsskabende og fredsbevarende opgaver har været militære missioner, som Danmark har været særdeles aktiv indenfor, det gælder både i FN- og NATO-regi. Nu da EU har overtaget flere af denne slags opgaver både på Balkan og i Afrika, har Danmark måttet trække sine tropper hjem. Danmark deltager stadig dér, hvor FN eller NATO har kommandoen.

★ DANMARKS RETLIGE FORBEHOLD

DIAS 14

Danmark deltager ikke i samarbejdet om retlige og indre anliggender på overstatsligt niveau (søjle 3).

En stor del af det retlige samarbejde er mellemstatsligt, så derfor deltager Danmark fuldt ud i samarbejdet på områder omkring f.eks. politi og told. Men når EU vedtager nye regler på asyl-, indvandrings- eller visumområdet, som besluttet overstatsligt, gælder disse regler ikke for Danmark. Danmark kan dog vælge indenfor seks måneder at indføre samme beslutninger i den nationale lovgivning, hvis Folketinget vedtager dem.

Henvisninger

Folketingets EU-oplysning: "*117 spørgsmål og svar om EU 2*", oktober 2004 s.91

Nielsson, Ylva: "*Europa 25 forenet i mangfoldighed*", Europa-Parlamentets informationskontor, 2005, www.europarl.dk

Udenrigsministeriet:

<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/FredSikkerhedOgInternationalRetsorden/EUsSikkerhedsOgForsvarspolitik/DetDanskeForbehold/DetDanskeForbehold.htm>

★ DEFINITIONER

DIAS 15

Tre centrale begreber, som det er væsentligt at have en god forståelse for.

Globalisering:

Globalisering handler om sociale, økonomiske og politiske forandringer. Verdensøkonomierne påvirkes, så staterne ikke længere har fuldkommen kontrol med eller autoritet over deres territorium.

Globalisering handler om, at **verden er blevet mindre**. Man taler om, at transaktionsomkostningerne er blevet mindre; vi kan kommunikere, handle og rejse over hele verden. Pengestrømme bevæger sig med lynets hast over enorme afstande, og vores nationale økonomier er dybt afhængige af andre landes.

Globalisering er en udvidelse af interaktionsprocesser. Begivenheder og aktører linkes sammen på nye måder. Globaliseringen skaber en ny kompleksitet, hvor økonomiske, humanitære, sundheds- og miljøproblemer ikke respekterer statsgrænser. Det medfører, at sikkerhed ikke bare betyder fysisk sikkerhed.

Nogle kalder også denne globalisering for *Internationalisering*, som handler om processer, hvor transport og kommunikation giver mulighed for stor interaktion på tværs af kloden. Det globale marked er vokset, og finansnetværk, handel, produktion og kultur spredes.

Denne større åbenhed, gennemsigtighed og interdependens kan være med til at skabe en følelse af kosmopolitanisme i verden, hvilket kan medvirke til at styrke fællesskaber på tværs af grænser og nationale skel.

Men det kan også påvirke både stater og samfund negativt, ved at det er sværere for regeringer at kontrollere den interne økonomi og politik pga. de mange inflows af sprog, kultur osv., hvilket kan skabe utryghed i befolkningen.

Interdependens:

Gensidig afhængighed - det kan være mellem f.eks. lande, mennesker, økonomier eller markeder. Med globaliseringen bliver markeder, firmaer og mennesker afhængige af hinanden på tværs af grænser. Børsmarkederne hænger sammen, og et knæk på en kurve i et land kan meget hurtigt påvirke en hel masse mennesker andre steder i verden.

Økonomier påvirker hinanden gensidigt på godt og ondt. Mennesker, kulturer og sprog spreder sig og blander sig, hvilket både skaber nye fællesskaber, men også større fokus på forskellighed, og der kan opstå frygt for at miste nationale kulturer og særegenheder.

Multilateralisme:

Internationalt samarbejde, hvor flere lande arbejder sammen f.eks. i organisationer som FN eller WTO. Her kan store og små lande arbejde sammen om internationale emner som sikkerhed, miljø, handel osv. Her er en tro på, at samarbejde om fælles problemer giver bedre løsninger, end at hver enkel stat forsøger at løse disse udfordringer på hver deres måde. De små lande får mulighed for at blive hørt på den internationale scene, hvor de ellers nemt drukner i magtspil mellem de større mere magtfulde lande.

★ DISKUSSION OG DEBAT

DIAS 17: Disposition

- Frankrig og Storbritannien
- EU og Rusland
- Europa og USA

FRANKRIG OG STORBRIANNIEN

Det europæiske samarbejde har været præget af forskellige holdninger til, hvad fællesskabet skulle (skal) blive til. Der har været uenighed om, i hvilken retning og hvor dybt landene i EU skulle og skal integreres, men især på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område har europæerne været dybt splittede.

Frankrig har været med helt fra starten, mens Storbritannien har været et mere modvilligt EU-medlem, men begge lande har spillet en vigtig rolle i udviklingen af en fælles europæisk udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.

DIAS 18

Frankrig

Det europæiske samarbejde startede med Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab (EKSF), som blev underskrevet i Paris den 18. april 1951 af Belgien, Frankrig, Italien, Luxembourg, Holland og Vesttyskland.

Stormagtsdrømme

Frankrig har altså været med helt fra starten af det europæiske samarbejde. Frankrigs udenrigspolitiske interesser har været og er stadig præget af, at staten er en gammel stormagt, der stadig har drømme om at få mere magt på den internationale politiske scene. Da den franske general Charles de Gaulle overtog præsidentembedet i Frankrig i 1958, var målet, at Frankrig skulle have maksimal international indflydelse, for at kunne udfordre USA's ledende rolle i verden. Dette har gjort, at Frankrigs forhold til NATO og USA har været noget ambivalent. På den ene side har Frankrig gerne villet være autonomt i forhold til USA, men på den anden side, var Frankrig afhængig af USA's beskyttelse især under Den Kolde Krig.

Frankrig har også været en stor kolonimagt i verden, og dette har medvirket til den franske selvfølelse som stormagt.

Frankrigs stormagtsstatus er falmet, og i dag står landet overfor store udfordringer med stor arbejdsløshed, kriminalitet og dårlig økonomi.

Frankrigs tidligere storhed har betydet, at det for franskmændene var og er under deres værdighed at være forsvarsmæssigt afhængig af et andet land, som Europa har været af USA siden NATO's oprettelse i 1949.

Holde Tyskland nede

Frankrigs udenrigspolitiske interesser har også været præget af forholdet til Tyskland. De to stater har tidligere været i krig, og en af de franske hovedinteresser siden 2. Verdenskrig har været at inddæmme Tysklands magt.

Europæisk forsvarssamarbejde

Allerede i 1948 var et fælles europæisk forsvarssamarbejde på tegnebrættet, og Benelux-landene dannede sammen med Frankrig og Storbritannien forsvarsalliancen Vestunionen (WEU). Forsvaret af Vesteuropa blev dog efter 1949 overladt til NATO, og europæerne var dermed underlagt USA's udenrigs- og sikkerhedspolitiske prioriteringer. Dette brød Frankrig sig ikke om, men det var nødvendigt for at sikre sig mod Sovjetunionen.

Frankrig har siden Murens fald arbejdet hårdt på, at EU skulle have en selvstændig udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.

Storbritannien

DIAS 19

Storbritannien var i lang tid imod, at Europa skulle have en selvstændig sikkerheds- og forsvarspolitik, da de ønskede at holde USA fast som europæisk sikkerhedsgarant.

Skeptiske briter

Briternes rationale for medlemskab var og er økonomisk. Briterne føler generelt ikke det store tilhørsforhold til EU eller Europa. Øboerne føler sig anderledes end de andre europæere, og måske derfor er der også en stor skepsis overfor den europæiske integrationsproces. Briterne føler sig særlige. Storhedstiden som stor kolonimagt er ikke glemt, og de er stolte over det langtidsholdbare politiske system, som briterne har, og som var stabilt, selv når der gennem tiden har været turbulente perioder i resten af Europa. Derudover har Storbritannien aldrig været besat, som det meste af Europa ellers har været. Dette betyder meget for landets selvforståelse og behovet for selvstændighed.

Forskellige europæere

Storbritannien er sammen med lande som Holland og nok også Danmark, en gruppe som af visse analytikere kaldes "atlantikerne". De foretrækker det mellemstatslige samarbejde på områder omkring sikkerhed og forsvar, da de ikke ønsker at ødelægge forholdet til USA, så USA kan forblive garant for den europæiske sikkerhed. Frankrig og bl.a. Belgien er derimod i spidsen for en gruppe, der kaldes "europæerne". Denne gruppe går ind for, at EU skal udvikle en selvstændig sikkerheds- og forsvarspolitik, som er uafhængig af USA.

Øboere

Hvis man skal forsøge at forklare den store forskel på Frankrig og Storbritanniens udenrigspolitiske tankegang, kan en forklaring netop være, at Franskmændene hele vejen igennem er europæere, og altid har følt sig som europæere. Briterne derimod føler sig ikke som stærke europæere. Måske fordi de er et ø-folk, der ikke er en fast del af det europæiske kontinent.

Dette synspunkt blev faktisk brugt af den franske præsident Charles de Gaulle, da han to gange afviste (brugte sin mellemstatslige veto) briternes ansøgning om EF-medlemskab. Det var først, da de Gaulle ikke var præsident mere, briterne understregede deres seriøsitet i forhold til medlemskabet, og franskmændene følte behov for at styrke modvægten til det Vesttyskland, som var en voksende magt – at Storbritannien i 1973 endelig blev medlem af EF.

Frankrig og Storbritannien – fælles forslag

I 1998 i St. Malo kom Storbritannien og Frankrig overraskende med et forsvarsudspil, der satte tempoet for EU's sikkerhedspolitiske samarbejde i vejret. Storbritannien, som ellers har stået stejlt på, at NATO alene skulle garantere europæisk sikkerhed, således at samarbejdet i NATO ikke ville blive undermineret af en europæisk forsvarsdimension, var nu villig til at styrke det europæiske samarbejde på det sikkerhedspolitiske område. Den britiske kovending skyldes formentlig EU's manglende evne til at gribe ind over for krisen i Kosovo i 1998-99 samt Storbritanniens interesse i at få indflydelse i EU på det militærpolitiske område.

Hvorfor egen udrykningsstyrke?

Hvorfor er nogle EU-lande så interesserede i en fælles europæisk udrykningsstyrke? Måske forklaringen er, at NATO er meget afhængig af USA's militær og dermed politiske vilje. NATO har meget svært ved at handle, hvis ikke USA vil deltage, og den amerikanske vilje til udenrigspolitisk handling er afhængig af indenrigspolitiske faktorer såsom snarlige valg, amerikansk økonomi og interesseorganisationers pres for dette og hint, og derfor er USA ikke altid en tilregnelig sikkerhedspolitisk alliancepartner.

Enighed i Europa?

Frankrig og Storbritannien har altså været meget uenige om, hvilken retning det europæiske sikkerheds- og forsvarssamarbejde skulle tage. De har senere nærmet sig hinanden, men man kan ikke sige, at EU nu taler med én stemme på det sikkerheds- og forsvarspolitiske område. I forbindelse med Irak-krigen så man, hvordan Europa blev splittet imellem tilhængere og modstandere af den amerikanske invasion af Irak. Her stod Frankrig og Storbritannien igen stærkt overfor hinanden, og verden så endnu engang, hvor store forskelle der er imellem de to gamle kolonimagter.

Diskussionsspørgsmål

Hvordan vil det europæiske samarbejde udvikle sig?
Skal EU kunne give modspil til USA?

Henvisninger

Rydahl, Rasmus: "*EU's forsvarsdimension*", Sikkerhedspolitisk INFO, 3, Atlantsammenslutningen, oktober 2002

Appelquist, Ida-Kristine: "*Baggrunden for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik i EU*", 2006, artiklen findes på www.atlant.dk

Sørensen, Catharina: "*Danish and British Popular Euroscepticism Compared: A Sceptical Assesment of the Concept*", DIIS Working Paper 2004/25, www.diis.dk

EU OG RUSLAND

DIAS 21

Naboer

Med EU's seneste udvidelse i 2004 med otte central- og østeuropæiske lande er EU og Rusland blevet meget nære naboer.

Vigtig sikkerhedspartner

Rusland er en vigtig partner for EU, og det er vigtigt for EU at have et godt samarbejde med den store nabo. Rusland spiller en stor rolle for EU's sikkerhed både på et globalt og regionalt niveau. Rusland er et fast medlem af FN's Sikkerhedsråd og har indflydelse på de fælles naboer i Centralasien. Rusland er også en stor energiudbyder til mange europæiske lande, og selvom den russiske økonomi ikke er så stor, kan det russiske marked på sigt blive en stor aftager af EU-varer. Rusland er også en vigtig allieret i kampen mod nye trusler mod sikkerheden som terrorisme, forurening, kriminalitet, illegal immigration og handel med mennesker.

Men Rusland er ikke altid så nem at arbejde med for EU, og samarbejdet er ikke blevet nemmere de senere år.

Begrænset samarbejde

EU's naboskabspolitik gør, at EU arbejder tæt sammen med Ruslands naboer, og dette er Rusland ikke ubetinget tilfreds med. Den russiske styreform er blevet mere autoritær de senere år, og det har gjort forskellene mellem de europæiske og det russiske politiske og økonomiske system(er) tydeligere.

Rusland og de andre SNG-lande (11 tidligere Sovjet-republikker er nu sammen i en alliance: Armenien, Aserbajdsjan, Georgien, Hviderusland, Moldova, Kasakhstan, Kirgisistan, Rusland, Tadsjikistan, Ukraine og Usbekistan) er stadigvæk kun delvist integreret i den europæiske og den globale økonomi og i det politiske system af internationale organisationer, traktater, konventioner og regimer.

Rusland er stadig ikke med i handelsorganisationen WTO, selvom det var en del af en partnerskabs- og samarbejdsaftale EU og Rusland lavede i 1994. Rusland har ikke en tilstrækkelig udviklet økonomi til denne form for samarbejde, og EU har derfor svært ved at udvikle ligeså gode forhold til Rusland på handelsområdet, som EU har med mange andre nabolande, der er på vej til at blive integrerede i den europæiske økonomi, fordi de lever op til EU-regler og standarder. Regler som Rusland ikke er villig til at leve op til. Ruslands todsatser er f.eks. mere end ti gange højere end EU's.

EU og SNG-landene

EU oparbejder tættere bånd til de SNG-lande, der laver politiske og økonomiske reformer, der får dem til at nærme sig europæiske standarder og mindre tætte bånd med de lande, heriblandt Rusland, hvor udviklingen går imod mere autoritære politiske og økonomiske systemer. Det betyder også, at EU giver mere støtte og udviklingshjælp til de førstnævnte lande og mindre til de andre. Der er tydelig

sammenhæng mellem graden af politisk og økonomisk frihed og størrelsen af EU-hjælp/bistand pr. indbygger i SNG.

Nye EU-kandidatlande?

Moldova, Ukraine og Georgien søger nu samarbejdsaftaler med EU, for på sigt at opnå medlemskab, mens Rusland ikke er så interesseret i at samarbejde tæt med EU.

Hvis EU skulle blive udvidet med Ukraine, Moldova og andre SNG-lande, ville EU ende op med over 35 medlemslande og en befolkning på omkring 600 mio. mennesker. Så ville EU være 5 gange større end Rusland, og indenfor EU's grænser ville der bo 10 mio. russere, fordi der lever mange russere i de tidligere sovjetlande. Rusland har tætte forbindelser med sine nabo-lande, og hvis flere af dem skulle blive medlemmer af EU, ville Rusland og EU være meget tætte handelspartnere. Spørgsmålet er så, hvordan Rusland ville håndtere en sådan situation; om det store land vil omstille sig til EU-standarder for at få del i de mange handelsmuligheder med EU-landene eller ej. Det hele afhænger jo også af, hvordan Rusland som sådan udvikler sig.

På nuværende tidspunkt er den russiske udenrigspolitik overfor både naboer og resten af verden temmelig fraværende. Putin har ikke arbejdet for et mere åbent og frit Rusland – hvordan mon Ruslands fremtid ser ud fremover?

Rusland – trussel?

Under Den Kølde Krig var Sovjetunionen den helt store trussel, hvor Danmark og andre vesteuropæiske lande var direkte truet. I dag er der ikke mange i Vesteuropa, der frygter Rusland, selvom det stadig er et enormt land. Men Rusland har tabt det meste af sin fordums styrke. Landet er fattigt og har mange problemer med bl.a. organiseret kriminalitet.

Rusland har dog stadig en stor rolle at spille i verdenssamfundet som et af de fem permanente medlemmer i FN's Sikkerhedsråd. Samtidig er der stadig mange af de tidligere Sovjet-lande og andre østlande, der stadig er bange for den russiske magtfaktor. Lande som f.eks. Estland, Letland, Litauen og Polen anser stadig Rusland som en trussel. Måske frygter de igen at blive opslugt af det store rige, eller at Rusland skal blive så ustabil, at uroligheder, oprørsgrupper eller terrorister skal brede sig ind over nabolandenes grænser.

Spørgsmålet er, om Rusland også på sigt kan blive en trussel for Europa.

Hvad sker der, hvis Rusland bliver mere autoritært og igen vil forsøge at blive en stormagt i verden, med styrket militær og atomvåben? Og hvordan skal Europa forholde sig til Rusland energipolitik, hvor olie- og gasforsyning kan bruges som pressionsmiddel?

Diskussionsspørgsmål:

Er Rusland en potentiel trussel mod Europa?

Hvordan kan EU undgå evt. konflikter hhv. mellem EU og Rusland og mellem Rusland og Ruslands naboer?

Henvisninger

Vahl, Marius: "*A privileged partnership? EU-Russian relations in a comparative perspective*" DIIS Working Paper no 2006/3, www.diis.dk

EU: http://ec.europa.eu/comm/external_relations/russia/intro/index.htm#eu

EUROPA OG USA

DIAS 22

USA er en vigtig partner for EU, og supermagten har stor betydning for sikkerheden i verden og dermed den europæiske sikkerhed. I dette afsnit tages forskellige diskussioner op omkring, hvilke forskelle og hvilke ligheder, der er mellem USA og Europa. Dette gøres for at få en ide om, at sikkerhed handler om mange andre ting end lige militær magt. Europas sikkerhed afhænger til dels af USA og har i høj grad gjort det tidligere, men skal det blive ved med at være sådan, og hvad er fordelene og ulemperne ved dette eventuelle afhængighedsforhold?

Der tages diskussioner op omkring forskelle og ligheder mellem USA og Europa og om forskellige tilgange til sikkerhed og håndtering af trusler.

Amerikas Forende Stater

USA er en føderation. Det vil sige, at USA består af 50 forskellige stater, men over staterne er der en overordnet statsfunktion – føderal domstol, Repræsentanternes Hus og Senatet med USA's Præsident som overordnet samlingsfigur, og den der repræsenterer USA udadtil. De enkelte stater bestemmer selv på en lang række områder, men de føderale myndigheder bestemmer på områder omkring bl.a. udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Den Europæiske Union

EU består af 25 stater, som er selvstændige, men som også har afgivet en del af deres suverænitet til EU. På områder omkring f.eks. handel, landbrug og miljø beslutter EU love, regler og bestemmelser, som landene skal følge, uden at disse først skal til afstemning i de nationale parlamenter - altså de overnationalt områder. Men på områder omkring udenrigs- og sikkerhedspolitik og dele af de retlige og indre anliggender er EU-samarbejdet stadigvæk mellemstatsligt, og alle landene skal overordnet set være enige (til forskel fra flertalsafgørelser), og beslutningerne skal til afstemning i de nationale parlamenter, før de kan blive gennemført.

Føderation overfor Union

EU og USA er meget forskellige. Amerikanerne har en fællesskabsfølelse, som europæerne slet ikke er i nærheden af, da de europæiske lande har vidt forskellige historiske traditioner og interesser. USA er en føderation, hvor EU er en blanding mellem en international organisation og en føderalstat.

USA er verdens eneste supermagt med et militærbudget, der er meget større end europæernes. EU er en meget stærk økonomisk magt, men på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske er ingen af de europæiske lande stærke nok til at have meget at sige overfor USA alene, og sammen har de svært ved at blive enige, hvilket gør, at europæerne ikke kan tale med én stemme og ikke kan udgøre et diplomatisk modspil til den store amerikanske indflydelse i verden.

Hvilke interesser har EU og USA til fælles, og er der nogle forskelle mellem USA og EU, der på trods af europæernes nationale identiteter, viser sig generelle mellem den europæiske og amerikanske selvopfattelse, verdensopfattelse og den førte udenrigspolitik?

Fælles sikkerhedsinteresser

Den europæiske union og USA har fælles interesser i at udvikle og fremme fred og stabilitet og skabe en balanceret økonomisk udvikling i verden; fremme stabilitet i den internationale handel og i de finansielle og økonomiske systemer i verden, samt at øge den økonomiske integration af udviklingslande og lande på vej til at blive demokratier.

EU og USA har den samme tro på demokrati, menneskerettigheder og markedsøkonomi, og de er bundet sammen af fælles sikkerhedsinteresser. Både EU og USA står overfor globale trusler som terrorisme, ulovlig våbenhandel og handel med narkotika, organiseret kriminalitet og andre vigtige problemområder.

Uddrag af tale holdt af Kommissionsformanden José Manuel Barroso, Washington, 18. oktober 2005

"So if America is now listening to Europe more, I think it is because we have worked hard to be worth listening to. If America is increasingly defining EU/US relations by what we can do together to promote democracy and freedom, it is because we have shown we can deliver results on the world stage. And notwithstanding the referendum results on the European Constitution, there is consistently high support among Europe's citizens for the EU to play an even larger role in foreign affairs.

.. the increasing integration and cohesion of the transatlantic economy is a key feature of the global economic landscape today.

But there are still many obstacles which prevent us from realising the full potential of the transatlantic market. By pushing forward the economic initiative which we agreed at the EU/US Summit in June, we will help prepare ourselves for the economic challenges coming from China and India. Our citizens also need to see that the EU/US partnership works for them.

... globalisation does make the future more unpredictable. It makes it harder for any one country to go it alone. In these circumstances, it is in everyone's interest to strengthen and support the international community's multilateral, rules-based architecture. The stability and continuing economic development of the world could depend on it."

http://ec.europa.eu/comm/external_relations/news/barroso/sp05_622.htm

Barroso mener altså, at USA er begyndt at lytte mere til europæiske meninger, fordi EU er en vigtig samarbejdspartner for USA og en central spiller på verdensscenen. Sammen kan EU og USA fremme deres fælles interesser og promovere fred, demokrati og frihed. Globaliseringen betyder store udfordringer for vores økonomier, og her er det vigtigt, at stærke politiske og økonomiske systemer som europæernes og amerikanernes arbejder sammen for at sikre stabile markeder og en bæredygtig

økonomisk udvikling i verden. Det er også vigtigt, at de gamle økonomiske stormagter ikke bliver løbet over ende af nye fremstormende økonomier som den indiske og den kinesiske. Sammen kan USA og Europa styrke hinanden og samarbejde om bl.a. at ophæve toldbarrierer og handelssubsidier, for at leve op til WTO-krav om frihandel og for at give ulandene en chance for at komme ind på vores markeder i fri og lige konkurrence. Barroso understreger vigtigheden af det multilaterale samarbejde, som er noget EU satser meget stærkt på, mens USA er stormagten, der i mindre grad føler behov for at læne sig op af det internationale system af organisationer, konferencer og traktater.

Diskussionsspørgsmål:

Hvorfor skal USA lytte til Europa?

Hvilke store udfordringer fører globaliseringen med sig?

Atlantiske forskelle?

EU er overordnet set meget interesseret i et tæt samarbejde med USA på mange områder, og USA og EU har mange sammenfaldende interesser og arbejder sammen om mange af de grænseoverskridende udfordringer, det transatlantiske område står overfor.

Der er dog stor forskel på, hvor meget de forskellige EU-lande er interesseret i samarbejdet med USA. Et land som Frankrig har altid ønsket en selvstændig og uafhængig europæisk politik, der ikke er styret af og afhængig af amerikanske interesser. Lande som Storbritannien og Polen derimod ønsker et meget tæt samarbejde mellem Europa og USA bl.a. gennem NATO-alliancen. I EU er der altså ikke enighed om, hvordan Unionen skal forholde sig til USA. Den splittelse gør sig gældende både på tværs af landegrænser og på tværs af politiske skel. Nogle vil have et meget tæt samarbejde med USA, mens andre ønsker, at EU skal være en modpol til eller vagthund overfor USA.

Krig mod terror?

I USA ser det ud som om, at svaret på terrorismen er militære angreb, herunder forebyggende angreb som det i Irak. Europæerne er på det punkt meget splittede.

Irak-krigen splittede dog ikke bare Europa, men skabte også en krise mellem USA og Europa. Da Tyskland og Frankrig kritiserede Irak-krigen, blev amerikanerne temmelig vrede og mente ikke, at disse lande viste taknemmelighed overfor USA, som flere gange havde reddet Europa - under Anden Verdenskrig og i forbindelse med krigen i det tidligere Jugoslavien.

Der er forskel på, hvordan EU og USA håndterer flere af de store globale udfordringer, hvilket kan skyldes forskellige faktorer, som at EU ikke har midlerne til at handle ligesom USA, at EU ikke kan finde enighed, fordi EU ikke har en overordnet myndighed som USA, at de europæiske lande er for forskellige til at opnå enighed, eller at nogle europæiske lande simpelthen takler truslerne anderledes, fordi de forstår dem anderledes.

11. september 2001 blev verden en anden. Terrorangrebene på New York og Washington ændrede med ét amerikanernes billede af at være usårlige, og truslen fra international terror udført af fundamentalistiske islamistiske grupper kom for alvor på dagsordenen. USA med George Bush i spidsen satte straks krigen mod terror i gang. Han lovede at beskytte amerikanerne mod denne nye fjende. Al-Qaeda med Osama Bin Laden i spidsen skulle nedkæmpes med alle nødvendige midler.

Der blev stillet et klart billede op af fjenden som værende alt det modsatte af, hvad USA står for: frihed, menneskerettigheder, demokrati og værdighed, idet terroristerne, ifølge Bush, er friheds- og demokratihadere, der vil gøre alt i kampen imod frihedsrettighederne.

USA satte stærkt ind med en række tiltag mod terrorismen både i Afghanistan og Irak, hvor sidstnævnte var et angreb, der ikke var godkendt af FN og heller ikke støttet af NATO.

I EU satte man også ind overfor terrorisme efter 11. september. Men arbejdet kom først for alvor i gang efter terrorangrebet i Madrid. EU har et på papiret stort anti-terror samarbejde, men det er gået langsomt pga. landenes nationalt lukkede efterretningstjenester og politi.

Bagvedliggende årsager?

I Europa er der også blevet sat ind overfor terrortruslen, men ikke helt i samme grad som i USA. I Europa ser man meget på de bagvedliggende årsager til terrorisme, såsom fattigdom, sociale, politiske og økonomiske problemer, svage stater og regionale konflikter. På disse områder sættes der ind bl.a. i samarbejde med FN, med udviklingsbistand, støtte til svage og fejlslagne stater og krav om god regeringsførelse og demokrati.

I fællesskab yder EU og EU-medlemslandene over 50 % af den samlede ulandsbistand, som de rige lande giver til de fattige. USA er den største individuelle bidragsyder, med et beløb, der svarer til ca. halvdelen af EU's samlede udviklingsbistand.

Ulandsbistand som middel?

USA har også fokus på bagvedliggende årsager til terrorisme og arbejder med en tæt sammenhæng mellem udviklingsbistand og sikkerhedspolitik. Terrorismebekæmpelse er en vigtig del af USA's bistandspolitik, hvor strategisk vigtige lande får mest bistand, f.eks. hvis Washington frygter, at der i disse lande kan opstå nye terrorgrupper, som vil angribe USA.

EU's bistandspolitik er ikke helt så sammentænkt med terrorbekæmpelse, selvom der de senere år er blevet mere fokus på sammenhæng mellem forskellige politikområder og udviklingsbistand. Fattigdomsbekæmpelse er blevet en del af sikkerhedspolitikken. Udenrigspolitik, sikkerhed, handel og udviklingsbistand ses som instrumenter, der understøtter hinanden.

Hvorfor terrorisme?

De europæiske lande har været stærkt splittede over kampen mod terrorisme, og hvordan den skal gribes an. Den meget stærke amerikanske retorik om slyngelstater, ondskabens akse og krig mod terror, har ikke vundet genklang i Europa. Her er retorikken knap så skarp, og der ses generelt lidt anderledes på terrorismeproblematikken. I Europa ses terrorismetruslen mere som et problem, hvor man skal håndtere de bagvedliggende årsager. Europa har problemer med utilpassede og utilfredse unge mennesker med indvandrebaggrund, som risikerer at finde fællesskab og identitet i et fundamentalistisk, revolutionært islamistisk miljø, hvor de igennem globale netværk kan finde sammen om at kæmpe mod deres egne vestlige samfund.

I USA handler terrorismen om en ydre trussel. Angrebene på USA ses af mange især ikke-amerikanere som reaktioner på den amerikanske udenrigspolitik især i forhold til Israel-Palæstina konflikten og den amerikanske tilstedeværelse med tropper i Saudi Arabien. Mens f.eks. den amerikanske regering mere ser truslen som et udtryk for en ideologisk kamp mellem et totalitært fundamentalistisk islamistisk system og det liberale demokratiske system.

Diskussionsspørgsmål:

Hvilke fordele og ulemper kan der være ved at sammentænke udviklingsbistand og terrorbekæmpelse?

Hvordan kan det være, at der er forskellige opfattelser af, hvilke motiver der lå bag angrebene på USA 11. september 2001?

Multilateralisme overfor unilateralisme?

EU går stærkt ind for det multilaterale samarbejde gennem internationale institutioner og regimer i form af FN og FN-familien samt organisationer som OSCE, WTO og lignende. Tanken er, at det internationale samfund kun kan fungere, hvis der er nogle legitime overordnede regler for, hvordan lande kan og skal opføre sig og behandle hinanden og sine egne medborgere. Miljøregler og lignende virker kun, hvis alle overholder dem, da forurening ikke kender til landegrænser.

USA er generelt ikke helt så optaget af arbejdet i de internationale organisationer. Dagsordenen i USA har især under George W. Bush været meget national. USA er verdens eneste supermagt og har til dels påtaget sig rollen som verdens politimand, der derfor har et stort ansvar alene og ikke lader sig stoppe af internationale organisationer. Traditionelt siger man, at hegemonier eller supermagter fører unilateral politik, da de ikke har så mange fordele ved det multilaterale system, som mindre stater har.

Forskellige samfund

Europa og USA er forskellige på mange punkter og ens på andre. På det sociale område adskiller det amerikanske og de europæiske samfund sig, idet det amerikanske samfund er mere individualistisk, og der er mindre statsindblanding end i Europa. I Europa, især i de gamle EU-lande, har man en højere grad af social sikring. Der er ikke så store forskelle mellem fattig og rig, og generelt er der ikke så mange fattige mennesker i Europa som i USA. Levealderen er højere i Europa, børnedødeligheden er lavere, og færre mennesker sidder i fængsel, og en vigtig forskel er, at dødsstraf er ulovligt i hele EU, hvilket det ikke er i alle stater i USA.

Der er forskellige energipolitikker og forståelser af klimaforandringer. USA har ikke skrevet under på Kyoto-aftalen, som skal nedbringe CO2 udslip i verden og dermed være med til at stoppe drivhuseffekten, mange amerikanske politikere mener måske, at drivhuseffekten ikke er reel, eller at den ikke skyldes CO2 udslip.

I USA spiller religion en større rolle end i Europa. EU har katolske lande, som f.eks. Irland, Italien og Polen, hvor religion også spiller en væsentlig rolle, men traditionelt ikke har så meget indflydelse på den førte politik.

Fælles interesser?

USA og Europa er altså forskellige på en række områder. En forskellighed som er meget generaliserende. Selvom man kunne nævne mange andre forskelle, kan man også nævne en lang række områder, hvor USA og Europa har fælles interesser og værdier.

Værdier, der ofte nævnes som gennemgående for den vestlige verden herunder USA og EU-landene, er demokrati, ytringsfrihed, markedsøkonomi og respekt for menneskerettighederne.

Der er altså forskellige normer, værdier og sociale systemer, men også fælles interesser og principper.

Man skal også huske på, at Europa er mange ting, ligesom USA er et meget mangfoldigt land. Man kan måske sige, at der mellem franskmændene og amerikanerne er store værdi- og kulturforskelle. Mens der mellem USA og Storbritannien måske er knap så mange forskelligheder, som falder i øjnene.

Diskussionsspørgsmål:

Hvordan udvikler forholdet mellem USA og EU sig?

Skal EU være en modpol til USA?

Er europæerne og amerikanerne virkelig så forskellige?

Hvorfor er der mere fattigdom i USA end i Europa?

Henvisninger

Lindstrom, Gustav: *"EU-US burdensharing: who does what?"*, Chaillot Paper, September 2005, no. 82

Olsen, Gorm Rye: *"EU og de globale udfordringer – den civile stormagt ved en korsvej"*, EU's dilemmaer, DIIS, 2006, www.diis.dk

Zabarowski, Marcin (ed): *"Friends again? US-EU relations after the crisis"*, Transatlantic Book 2006, European Union, Institute for Security studies.

EU: http://ec.europa.eu/comm/external_relations/us/intro/index.htm

http://ec.europa.eu/comm/external_relations/us/action_plan/4_building_bridges.htm

Diskussions-bonus

Uddrag fra NATO nyt sommeren 2004, hvor Jamie Shea analyserer og opsummerer de politikanbefalinger til forbedring af det transatlantiske forhold, der er fremsat i bestemte publikationer. Jamie Shea var dengang stedfortrædende assisterende generalsekretær for eksterne relationer i NATO's Afdeling for Offentligt Diplomati.

Er Europa og USA fortsat allierede og partnere? Dette spørgsmål, som for 20 år siden måske ville have virket absurd, er på det seneste blevet særdeles reelt. Det har således været et centralt tema på hundreder af konferencer siden 11. september 2001 og i dusinvis af bøger, rapporter og publikationer. Ifølge nogle analytikere som fx Robert Kagan skyldes vore dages transatlantiske splittelse, at de to parter har forskellige værdier: Amerikanere er fra Mars, europæerne fra Venus. Den ene part hænger fast i statslig suverænitet og bruger militær magt til at ændre ved en uacceptabel status quo. Den anden helliger sig en ny form for politisk organisation, som hylder diplomati, forhandling og tilpasning. Det ene sted spiller religion en vigtig rolle i politik. Det andet sted spiller den næsten ingen rolle.

Begge parter ønsker at bevare åbne og dynamiske markedsøkonomier, geopolitisk stabilitet og harmoniske relationer til globale magter som fx Kina og Rusland, som ikke er medlem af Den Atlantiske Alliance. De står over for den samme trussel fra international terrorisme, selvom USA foreløbig har været udsat for langt alvorligere angreb og derfor føler sig mere sårbar og mener, at der hurtigere bør gribes ind. Europa og USA har også til fælles, at de ønsker at begrænse spredningen af masseødelæggelsesvåben. Og begge mener, at det ikke bare handler om dårlig samvittighed, når de arbejder for, at stater i verdens fattigste og mindst stabile regioner ikke bryder sammen, at kriminalitet ikke spredes over grænser, at miljøet ikke bryder sammen, og at sygdomme som Aids ikke spredes, men at det også har betydning for deres sikkerhed.

Hvordan kan USA fx forene sit ønske om at udbrede demokrati i Mellemøstregionen, samtidig med at det accepterer diktatorer eller udemokratiske sikkerhedsstyrker som nyttige efterretningskilder i krigen mod terrorisme?

<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/danish/book.html>